

PRIVIRE COMPARATIVĂ ASUPRA CAUZEI ACTULUI JURIDIC CIVIL ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNĂ ȘI CEA FRANCEZĂ

Roxana Matefi

Abstract

The present article proposes a comparative analysis of the cause, in the light of the regulations in the matter, in the Romanian legislation and in the French legislation, as amended by Ordinance no. 2016 - 131 of February 10, 2016, reforming contract law, general regime and proof of obligations. While the Romanian legislator expressly lists the cause among the four essential conditions of validity of the civil legal act, the French legislator removes from this enumeration both the notion of object and the cause, which is the subject of our analysis, which he replaces with the generic notion of „content” so that the question that arises is whether or not the functions of the cause are still maintained. This is one of the questions that the present study aims to answer.

Key words: *cause, legal will, contract, causa proxima, causa remota, licit, moral, existence.*

Introducere

Condiție de fond, generală, de validitate a actului juridic civil, alături de capacitate, consimțământ și obiect, așa cum este ea reglementată în legislația românească, cauza constituie „motivul determinant al hotărârii de a încheia un anumit act juridic¹”, fiind totodată „o rezultată a voinței juridice²”.

Potrivit altor definiții pe care ni le oferă doctrina, cauza reprezintă un „element structural al voinței juridice, ce dă expresie scopului urmărit la încheierea actului juridic³”, „esențial și indispensabil⁴” sau „rațiunea juridică ce explică obligațiunea fiecăreia dintre părți⁵” ori „principiul justificativ al oricărui consimțământ⁶”.

---

¹ T. Prescure, R. Matefi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 148.

² *Ibidem*.

³ M. N. Costin, C. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*, ed. a 2 a, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 124.

⁴ O. Ungureanu, *Drept civil. Introducere*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 194.

⁵ G. Plastara, *Curs de drept civil*, vol. I, Ed. Cartea Românească, București, p. 68 *apud* E. Poenaru, *Introducere în dreptul civil. Teoria generală. Persoanele*, Universitatea Europeană Drăgan, 1996., p. 107.

⁶ D. Cosma, *Teoria generală a actului juridic civil*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 228.

Cauza în dreptul roman

În vechiul drept roman, caracterizat printr-un formalism excesiv în materia contractelor, nu se face referire la cauză, astfel încât „validitatea contractului depinde exclusiv de respectarea ritualului impus”⁷. În epoca clasică, intervin anumite modificări, însă „la fel cum dolul și a violența, vicii de consimțământ, nu erau sancționate decât în măsura în care constituiau delict, în același fel lipsa cauzei nu este reținută decât dacă stă la originea îmbogățirii fără justă cauză”⁸.

Cu toate că nu au inclus cauza printre condițiile generale de validitate ale contractelor, romanii au întreprins totuși „cercetări psihologice care implicau examinarea motivelor individuale și concrete”⁹ care generau încheierea actelor juridice civile.

Noțiunea de cauză re apare în secolele al XII lea și al XIII lea sub formă de „echitate și echilibru al prestațiilor. Primii glosatori vor aplica aici ideile care le erau familiare: acelea de rațiune, de cauză, de natură. Ei arată că, dacă forma îi conferă actului existența (ceea ce se numea după Ulpian, *causa civilis*), validitatea nu poate deriva decât din *causa naturalis*. (...) este de fapt cauza care justifică în mod natural obligația”¹⁰.

Reglementarea cauzei în legislația internă

Reglementarea legală a cauzei o regăsim în Codul civil român, în cuprinsul articolelor 1235-1239.

Potrivit definiției legale, pe care o regăsim în conținutul articolului 1235 C. civ., „cauza este motivul care determină fiecare parte să încheie contractul”.

Sub aspect structural, deși legiuitorul nu face o mențiune expresă în acest sens în textul articolului anterior menționat, cauza conține două elemente, *causa proxima* sau scopul imediat și *causa remota* sau scopul mediat.

Scopul imediat sau *causa proxima*, la care doctrina se referă folosind și termenul de „cauză nemediată”¹¹, reprezintă „un element abstract, obiectiv și invariabil, în aceeași categorie de acte juridice, element constând în reprezentarea scopului direct și imediat al consimțământului”¹² și care „se concretizează sau se circumstanțiază, de la un caz la altul, prin cel de-al doilea element, și anume cauza mediată”¹³.

Prin opoziție, scopul mediat sau *causa remota* numit și scopul actului juridic¹⁴, are un caracter subiectiv și concret, fiind totodată variabil în cadrul unei anumite categorii de acte juridice.

⁷ P. Ourliac, J. De Malafosse, *Histoire du droit prive*, Presses Universitaires de France, 1957, p. 158.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Idem*, p. 160.

¹⁰ *Idem*, p. 161.

¹¹ E. Poenaru, *op. cit.*, p. 108.

¹² O. Ungureanu, *op. cit.*, p. 194.

¹³ E. Poenaru, *op. cit.*, p. 108.

¹⁴ A se vedea O. Ungureanu, *op. cit.*, p. 194, E. Poenaru, *op. cit.*, p. 108.

Codul civil prevede în cuprinsul art. 1236 o serie de condiții de valabilitate a cauzei, respectiv, aceasta *să existe, să fie licită și morală*.

În ceea ce privește prima condiție, aceea a existenței cauzei, legiuitorul nu impune ca aceasta să fie prevăzută în mod expres în contract, instituind totodată o prezumție de existență a unei cauze valabile, până la proba contrară¹⁵.

Cât privește sancțiunea care intervine în cazul lipsei cauzei, aceasta este anulabilitatea contractului, excepție făcând cazul în care contractul a fost calificat în mod greșit, putând astfel produce alte efecte juridice, potrivit art. 1238 alin. (1) C. civ.

Condiția liceității cauzei este dezvoltată în textele articolelor 1236, alin. (2) C. civ., potrivit căruia „o cauză este ilicită când este contrară legii și ordinii publice”, precum și art. 1237 conform căruia „cauza este ilicită și atunci când contractul este doar mijlocul pentru a eluda aplicarea unei norme legale imperative”, reglementând astfel fraudă la lege.

Cât privește sancțiunea în ipoteza cauzei ilicite, aceasta este nulitatea absolută a contractului, cu condiția ca aceasta (cauza) să fie comună sau, ca cealaltă parte să o fi cunoscut sau să fi trebuit să o cunoască¹⁶.

Relativ la condiția moralității cauzei, legiuitorul prevede că aceasta „este imorală când este contrară bunelor moravuri¹⁷”, stabilind aceeași sancțiune a nulității absolute, ca în cazul cauzei ilicite, cu aceeași condiționare de a fi comună sau de a fi cunoscută de cealaltă parte ori ca aceasta să fi trebuit să o cunoască.

Cauza în Codul civil francez

Potrivit art. 1128 din Codul civil francez, în actuala sa reglementare, astfel cum a fost acesta modificat prin intrarea în vigoare a *Ordonanței nr. 2016 - 131 din 10 februarie 2016 de reformare a dreptului contractelor, a regimului general și a probei obligațiilor*, „Pentru valabilitatea unui contract sunt necesare: 1. Consimțământul părților; 2. Capacitatea de a contracta a acestora; 3. Un conținut licit și determinat.”

Prin comparație cu vechiul art. 1108, abrogat la 1 octombrie 2016, potrivit căruia „Pentru validitatea unui contract sunt esențiale patru condiții: Consimțământul părții care se obligă; Capacitatea sa de a contracta; Un obiect determinat (...); O cauză licită a obligației”, putem lesne observa că, în timp ce consimțământul și capacitatea sunt în continuare menționate expres de legiuitor drept condiții de validitate ale contractului, locul celorlalte două condiții, respectiv obiectul și cauza, este luat de noțiunea de *conținut*.

Astfel cum subliniază doctrina, legiuitorul francez, „confruntat cu dificultatea de a da o definiție precisă noțiunii de cauză, care să înglobeze toate aspectele, confruntat cu criticile venite atât de la o parte a doctrinei cât și a practicii, care o percepe ca un factor de instabilitate juridică și un obstacol în fața atractivității

¹⁵ A se vedea în acest sens art. 1239, alin. (2) C. civ.

¹⁶ Art. 1238 alin. (2) C. civ..

¹⁷ Art. 1236 alin. (3) C. civ.

dreptului nostru (n.n. francez), a decis să nu recurgă la această noțiune, pentru a o înlocui cu reguli cu contururi mai bine definite, permițând judecătorului să ajungă la aceleași efecte, evitând în același timp numeroasele dispute pe care le naște această noțiune¹⁸”.

Cu toate că noțiunea de cauză este înlăturată de legiuitorul francez din enumerarea condițiilor esențiale de valabilitate ale contractului, funcțiile sale sunt menținute prin alte noțiuni¹⁹, sens în care vom exemplifica cu câteva texte de lege.

Astfel, potrivit art. 1162 C. civ. fr., „contractul nu poate deroga de la ordinea publică nici prin clauzele sale, nici prin *scopul* său, indiferent dacă acesta din urmă a fost sau nu cunoscut de toate părțile”. Rezultă așadar că, nulitatea pentru cauză subiectivă ilicită a contractului este înlocuită de nulitatea pentru scop contrar ordinii publice. Totodată, caracterul ilicit al cauzei nu mai trebuie să fie comun și nici cunoscut de către toate părțile contractului pentru a interveni nulitatea contractului, sens în care se impune menționarea unei decizii din 1998, potrivit căreia „un contract poate fi anulat pentru cauză ilicită sau imorală, chiar dacă una dintre părți nu a avut cunoștință de caracterul ilicit sau imoral al motivului determinant al încheierii contractului²⁰”.

„Nulitatea contractului pentru lipsa cauzei obiective este înlocuită, în contractele sinalagmatice de nulitatea contractului pentru caracterul iluzoriu sau derizoriu al contraprestației convenite²¹, în timp ce „ nulitatea pentru absența cauzei în contractele cu titlu gratuit este înlocuită de nulitatea pentru eroare asupra motivelor²²”.

Astfel, în ceea ce privește contractele sinalagmatice, potrivit art. 1169 C. civ. fr. „un contract cu titlu oneros este nul dacă, la momentul formării sale, contra-prestația convenită în favoarea celui care se obligă este iluzorie sau derizorie”.

Cât privește contractele cu titlu gratuit, art. 1135 alin. (2), prevede că „eroarea cu privire la motivul unei liberalități, în absența căruia autorul nu ar fi dispus, este o cauză de nulitate”.

Concluzii

Dezbaterile asupra cauzei, condiție de validitate a actului juridic civil, au născut discuții încă de la primele reglementări, legiuitorul francez găsind de cuviință, astfel cum am arătat mai sus, să le tranșeze prin suprimarea acestei

---

¹⁸ F. Chénéde, *La cause est morte... vive la cause?*, Contrats, conc. consom. 2016, dossier 4 (n° 5, p. 21) apud <https://iej.univ-paris1.fr/openaccess/reforme-contrats/titre3/stitre1/chap2/sect2/>

¹⁹ A se vedea <https://iej.univ-paris1.fr/openaccess/reforme-contrats/titre3/stitre1/chap2/sect2/>

²⁰ Cass. civ. 1re, 7 oct. 1998, n° 96-14.359 apud <https://iej.univ-paris1.fr/openaccess/reforme-contrats/titre3/stitre1/chap2/sect2/ssect3-contenu-contrat/>.

²¹ <https://iej.univ-paris1.fr/openaccess/reforme-contrats/titre3/stitre1/chap2/sect2/ssect3-contenu-contrat/>.

²² *Ibidem*.

noțiuni din enumerarea condițiilor de valabilitate ale contractului, pe care o face în textul articolului 1128 din Codul civil.

Modificarea vine odată cu intrarea în vigoare a *Ordonanței nr. 2016 - 131 din 10 februarie 2016 de reformare a dreptului contractelor, a regimului general și a probei obligațiilor*, care abrogă vechiul art. 1108 din Codul civil, care includea în mod expres cauza licită a obligației în categoria condițiilor esențiale ale contractului.

Soluția pentru care a optat legiuitorul francez, înlocuind obiectul și cauza cu *un conținut licit și determinat*, care se regăsește în actuala formulare a textului de lege, nu este la adăpost de discuții contradictorii, existând atât adepți, cât și oponenți ai acestei modificări, deși, așa cum am văzut în analiza noastră funcțiile cauzei nu au fost înlăturate, fiind menținute prin alte noțiuni.

Poate că este prematur să ne pronunțăm cu privire la utilitatea unei astfel de modificări de conținut al textului de lege ce reglementează condițiile de validitate ale actului juridic civil, însă cu siguranța este o soluție care, cel puțin merită analizată, dacă nu chiar adoptată în legislația noastră.

Bibliografie

Codul civil român.

Codul civil francez.

Ordonanței nr. 2016 - 131 din 10 februarie 2016 de reformare a dreptului contractelor, a regimului general și a probei obligațiilor

F. Chénéde, *La cause est morte... vive la cause?*, Contrats, conc. consom. 2016, dossier 4 (n° 5, p. 21)

D. Cosma, *Teoria generală a actului juridic civil*, Ed. Științifică, București, 1969

M. N. Costin, C. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*, ed. a 2 a, Ed. Hamangiu, București, 2007.

P. Ourliac, J. De Malafosse, *Histoire du droit prive*, Presses Universitaires de France, 1957.

G. Plastara, *Curs de drept civil*, vol. I, Ed. Cartea Românească, București.

E. Poenaru, *Introducere în dreptul civil. Teoria generală. Persoanele*, Universitatea Europeană Drăgan, 1996.

T. Prescure, R. Matefi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2012.

<https://iej.univ-paris1.fr/openaccess/reforme-contrats/titre3/stitre1/chap2/sect2/>